

1. Аналитический отчет по результатам исследования «Региональная толерантность, ксенофобия и права человека в Украине в 2012 году» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ihrpex.org/ru/docs>. 2. Аналітична записка «Україна 2020: демографічні та міграційні виміри безпеки». – К.: УІПП, 2012. – 48 с. 3. Єремїца В. Бельгійські та французькі мусульманки борються за свої хустки і паранджі / В. Єремїца [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24700248.html>. 4. Ивахнюк И., Ионцев В. Модели интеграции мигрантов в современной России. Научно-исследовательский отчет КАРИМ-Восток – 2013 / И. Ивахнюк, В. Ионцев. – Сан Доминико, 2013. – 22 с. 5. Іммігрантські бунти тривають у Швеції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24996471.html>. 6. Комплексний демографічний

прогноз України на період до 2050 р. / за ред. чл.-кор. НАНУ, д. е. н., проф. Е. М. Лібанової. – К.: Український центр соціальних реформ, 2006. – 138 с. 7. Краснолюдська С. А. Інтеграція мусульман у соціально-політичний простір Європейського Союзу та України: компаративний аналіз / С. А. Краснолюдська // Український науковий журнал «Освіта регіону» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/84>. 8. Малиновська О. Міжнародні умови міграційного руху та тенденції розвитку світової міграційної політики / О. Малиновська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Malinovs/004.htm>. 9. Bhikhu C. Parekh Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory / С. Bhikhu. – Harvard University Press, 2002. – 400 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.culturemachine.net/index.php/cm/article/viewArticle/228/209>.

УДК 17.023.36(477):168.2

Максим Розумний

Цивілізаційний вибір України: аналіз альтернатив*

Стаття присвячена проблемі цивілізаційного вибору, що актуалізується для України у зв'язку з реінтеграційними процесами на пострадянському просторі. Аналізується російська стратегія реінтеграції і можливі загрози суверенітету України в контексті її реалізації.

Ключові слова: цивілізаційний вибір, реінтеграція, Росія, європейські цінності, десуверенізація.

The article deals with the civilization choice, which has been actualized for Ukraine in connection with the reintegration processes in the former Soviet countries. Russian strategy of reintegration is also analyzed from the point of view of possible threats to the sovereignty of Ukraine in the context of its implementation.

Keywords: civilization choice, reintegration, Russia, European values, losing of sovereignty.

Не вперше у своїй історії Україна опиняється перед доле-носним вибором. Куди йти – на захід, чи на схід? За яким критерієм робити вибір у нинішньому наборі українських альтернатив: серед двох зон вільної торгівлі, митного союзу, асоційованого членства, позаблоковості. Для багатьох очевидним є те, що за цими нібито рутинними дипломатичними категоріями сьогодні гостро стоїть проблема цивілізаційного вибору, який може визначити долю народу і держави на сторіччя вперед.

Гострота проблеми вибору України обумовлена не стільки внутрішніми потребами та передумовами, скільки як наслідок штучної мобілізації у відповідь на зовнішній виклик – реалізацію сусідньою Росією на пострадянському просторі реінтеграційної стратегії, що увійшла в свою вирішальну фазу.

Росія упродовж п'яти сторіч здійснює одну й ту саму політику, якої навчилася у свого колишнього господаря – Золотої Орди. Вона розширює свою територію, захоплює нові ресурси, змушує країни і народи вступати з нею в невідповідні, а часто й принизливі альянси. Свій контроль вона використовує для викачування ресурсів, які, у свою чергу, спрямовує на нову експансію.

На етапі підготовки до захоплення території застосовується тактика дестабілізації. Всередині країни, яку планується приєднати, провокується розбрат, війна ідентичностей, дискредитується сама ідея незалежності та її носії в минулому і теперішньому, народи спокушаються різноманітними прожектами і проводяться кастинги потенційних намісників. Але найголовніші інструменти російської експансії – це залякування і підкуп конкретних людей, від яких залежить національний вибір.

З моменту, коли країна приєднана, вся ця палітра захоплення змінюється не значно простішу схему – жорсткий

контроль над усіма адміністративними та економічними важелями і ресурсами, ідеологічну цензуру, у випадку спротиву – застосування сили або й тотального терору. Так управляються приєднані території – імперською адміністрацією або її маріонетками.

Не завжди цю схему вдається запровадити у повному обсязі. Але до неї прагне кожен російський правитель і тільки на неї він орієнтується, незалежно від зміни історичного контексту і популярної на даний момент риторики.

Одні народи до цього пристосувалися і знайшли своє місце в російській системі відносин, або ж назавжди розчинилися в ній. Інші продовжують боротьбу за визволення. Є й такі, хто вирвався з орбіти Москви і тепер всіляко прагнуть забезпечити себе від повторного потрапляння в «русскій мір». Така політична, культурна і психологічна настанова характерна передовсім для еліт і більшості громадян країн Центральної і Південної Європи, балтійських республік та, в останні роки, – для Грузії.

Українці отримали можливість відчувати на собі особливості російської політики «збирання земель» так повно, як, можливо, ніхто інший.

Усі прийоми російської політики «інтеграції», описані ще Карлом Марксом у його «Викритті дипломатичної історії XVIII сторіччя» [5], наші предки випробували на собі. Але повернімося до сучасності.

Великою є спокуса применшити значення тих рішень, які нині приймаються в питаннях міжнародної інтеграції. Мовляв, усе можна буде переіграти, виправити, підправити. Не сподобається в одному союзі – підемо в інший. Та все відчутнішим стає подих історії, і все нагальнішою потреба вибору – тут і тепер, зараз або ніколи. Так і Богдан Хмельницький свого часу укладав військовий союз із московським царем як один з багатьох можливих, а привів Україну в імперську неволю на тривалий час.

* Стаття написана автором у жовтні 2012 року, але сьогодні вона звучить не менш актуально, а висновки, зроблені автором, підтверджують його великі прогностичні здібності.

Урок з цієї історії такий. Маючи справу з Росією, треба намагатися збагнути логіку її дій не з точки зору загальноцивілізаційних норм і уявлень, а в контексті підходів самої російської політики. Про них можна судити не зі слів нашого партнера, якими він супроводжує свої дії та пропозиції, а з аналізу можливих наслідків того чи іншого кроку, якого від нас вже домоглися чи намагаються домогтися. При цьому слова можуть означати прямо протилежне своєму основному значенню: братерство може обернутися війною на знищення, допомога – пограбуванням, взаємовигідне співробітництво – запровадженням колоніальної адміністрації (у вигляді, наприклад, наддержавних органів, створених за квотним принципом у співвідношенні «один голос Росії переважає всі інші голоси разом узяті»).

І якщо ми звернемося до фактів, то побачимо залізну логіку і чітку координацію всіх напрямів російської політики, що нині визначилася зі своїм пріоритетом. Ця логіка має на меті відновлення контролю над пострадянським простором, у першу чергу, – над територією Східної Європи.

Тим більше, що на інших напрямках – далекосхідному, центральноазійському і навіть кавказько-близькосхідному – російські інтереси наштовхнулися на свою природну межу, від якої Росія надалі буде тільки відступати, а не наступати.

Отож регіон Східної Європи сьогодні є головною політичною ставкою Росії в її геополітичній грі, а Україна – тією ключовою картою, яка у цій грі розігрується.

Засоби для реалізації планів з реінтеграції використовуються традиційні: пропаганда, дипломатія, економічний тиск, спецоперації. Їх співвідношення в кожному конкретному випадку варіюється, виходячи із специфіки моменту.

У контексті неоімперського наступу роль армійготовки відіграє масована інформаційна атака. В інформаційному просторі упродовж останніх років домінували кілька успадкованих від часів СРСР пропагандистських трендів: «розвінчування» підступного Заходу, який прагне за будь-яку ціну підкорити всі народи світу; культ російсько-радянського милітаризму в усіх його історичних модифікаціях; цькування й очорнення усіх причетних до національно-визвольної боротьби історичних постатей і рухів. Сценарії і гасла пишуться в Москві, але в Україні є багато виконавців і добровільних помічників.

Для українців в інформаційному просторі розігруються цілі спектаклі, громадська думка вміло переключається з однієї теми на іншу, оголошуються анафема і призначаються герої, провокуються конфлікти й інсценізуються «хепі енді». Але все це працює на одну мету – зупинити Україну на її шляху до Європи.

Знаковий російський політик Дмитрій Рогозін відвідував нещодавно: Україну не пустили в НАТО. Чия це заслуга – носіїв радянської свідомості всередині України, чи, все ж таки, це – результат роботи потужного пропагандистського, організаційного, дипломатичного апарату сусідньої держави, який має чітку мету і значні ресурси для її реалізації.

Пропаганда добре лягає на підготовлений психологічний ґрунт. Тому українського обивателя старанно обробляють на емоційному рівні. Російське телебачення постійно транслює «жахи» правління національно-демократичних сил, оплакуються «розірвані братерські зв'язки», Україні пророкують різноманітні катастрофи і нещастя. Усе те саме потім відтворюється у внутрішньому медійному просторі та політичному дискурсі.

Для того, щоб закріпити образ «помаранчевого» періоду як чогось жажливого й назавжди відбити охоту виходити

з-під опіки імперського брата, здійснюється ритуальне перекриття газопроводу в найлютіші морози напередодні православного Різдва.

І все ж у XXI сторіччі основний інструмент підкорення і панування це, звичайно, – економіка. Тому головна ставка робиться на контроль над українською промисловістю, для якої основний ресурс – російський газ.

Чого Росія хоче від України? Якщо проаналізувати заяву російської сторони стосовно цього, то зустрінемо цілковито суперечливі підходи.

З одного боку, росіяни запевняють, що найбільше вони потерпають від нестачі братерської любові та щирості у відносинах, але при цьому й наголошують на необхідності прагматичних підходів до співробітництва. Під останніми розуміють виключно власну матеріально-фінансову вигоду від будь-яких форм співпраці та інтеграції.

З одного боку, Росія говорить про історичну несправедливість «передачі» Україні Криму, а з іншого, – про те, що повертати собі Крим без України вона не збирається.

Газпром викручує руки Україні стосовно передачі ГТС, та коли справа доходить до угоди, робляться кроки, спрямовані на затягування процесу, що веде до знецінення українських активів.

Прямим текстом Росія наполягає на підвищенні статусу російської мови в Україні, а коли це фактично відбулося, називає це внутрішньою справою України.

З одного боку, це свідчить про вміння торгуватися і дружити по-російськи (за принципом: «спочатку з'їмо ваше, а потім – кожен своє»). Але з іншого боку, – сигналізує нам про існування стратегічного плану, якому підпорядковане усе це хаотичне й нервово смикання під гаслами стратегічного партнерства.

Якщо відштовхнутися від тези, що жажливий кінець кращий від жаху без кінця, то російський тиск на Україну здійснюється саме за принципом жаху без кінця. Скільки б не робила Україна поступок, і на які б умови вона не погоджувалася, вона все одно буде в чомусь винною і щось винна в цьому мазохістському партнерстві. Тому, що саме така Україна – слабка, вразлива, скута страхом і своїми уявними провинками – найбільше й влаштовує Росію.

До чого ж підводить Росія Україну? За яких умов вона дасть їй жити спокійно? Відповідь проста – за жодних. Людей, для яких розпад СРСР став найбільшою трагедією 20-го сторіччя, ніяка Україна в статусі незалежної держави задовольнити не може. Цю Україну вони вважають і завжди вважатимуть «штучним утворенням», історичним непорозумінням і не заспокояться доти, поки цей об'єкт не перестане існувати.

Тому всі нібито складні перипетії українсько-російських відносин мають одну невблаганну логіку, якій підпорядковані дії російської сторони: десувверенізація України, дискредитація української державності та ідентичності, ліквідація України як суб'єкта міжнародної політики. Усі інші цілі на цьому шляху є тактичними і змінюються залежно від кон'юнктури.

Такою є загальна стратегія. Але вона реалізовується в конкретних сценаріях, якими й визначаються методи та інструменти впливу, його цілі й завдання.

Про ці сценарії говорили не раз. Їх можна знайти в багатьох російських джерелах. Прямим текстом їх називали українські фахівці з питань національної безпеки. Не є секретом вони і для європейських аналітиків. Йдеться, в першу чергу, про сценарій розпаду України на дві чи більше частин внаслідок внутрішньополітичної кризи, яка може супроводжуватися

зовнішнім військово-політичним втручанням. Зрештою, такий варіант розв'язання «української проблеми» виглядає для Росії цілком логічним.

Навіть у разі гіпотетичного приєднання України Росія зараз не готова «перетравити» її ні політично, ні економічно. Але й довго утримувати її в зоні свого впливу росіянам буде досить важко. Надто велика Україна за територією і населенням, надто вона складна і внутрішньо суперечлива, і надто очевидним є те, що наша країна проходить фазу національного самоусвідомлення, а разом з тим – повільного, але безальтернативного руху в бік Європи.

Тому в реалізації експансіоністських намірів вихід для Росії один, але історично випробуваний ще з часів Андрусівського перемир'я – поділ України на дві частини. Справа контролю полегшиться, якщо між цими двома частинами вдасться розпалити взаємну ворожнечу на культурному, мовному, релігійному ґрунті, і особливо, якщо українсько-український кордон стане непрохідним – на зразок того, що існує всередині Молдови.

Гіпотеза щодо поділу України як найближчої геополітичної цілі російської політики в східноєвропейському регіоні пояснює багато що в поведінці російської сторони. Пункти плану з десоверенізації і розколювання України очевидні.

Пункт перший – нагнітання ідеологічного протистояння, поділ громадян на «своїх» і «чужих» на ґрунті історії, мови, культури. У річищі цього завдання приймається закон про витіснення української мови з половини регіонів держави, розгортається пропагандистська істерія навколо подій Другої світової війни, використовуються конфесійні відмінності.

Пункт другий – створення передумов для соціального невдоволення через економічні проблеми, а саме, згорання виробництва, зниження доходів, безробіття, нестабільність грошової одиниці. Нав'язується надвисока ціна на енергоносії, для українських товарів закриваються ринки збуту, блокуються програми кооперації, захоплюються стратегічні об'єкти промисловості та інфраструктури.

Пункт третій – послаблення центральної влади та зниження її легітимності, створення адміністративно-територіальних передумов для параду суверенітетів. Пропагується ідея федералізації, референтної демократії, обрання президента в парламенті, у різних частинах України стимулюється розвиток регіональної ідентичності та сепаратистських настроїв.

Коли ці три пункти буде виконано, перша-ліпша політична криза може призвести до непідкорення частини регіонів рішенням, прийнятим у Києві, до адміністративного, правового, а далі – й силового протистояння. Лінія поділу, що тільки намітилася, закріплюється пропагандистськими, диверсійними та іншими засобами, що демонструють нині свою ефективність у багатьох регіонах світу. Далі справа техніки – захист співвітчизників, або «братня допомога», маріонеткові уряди і т. д.

Отож, питання про цивілізаційний вибір України, поставлене сьогодні у площині реальної політики, набуває справжньої гостроти і драматизму.

Ми можемо шукати відповіді на нього у класичних працях європейських (Шпенглер [9]), російських (Данилевський [2]), американських (Гантінгтон [7]) основоположників теорії цивілізацій. Можемо апелювати до праць вітчизняних теоретиків цивілізаційного вибору – Юрія Липи [4], Дмитра Донцова [3], Миколи Хвильового [8]. Але дане рішення має свої цілком конкретні форми й соціально-економічні, культурні, інформаційно-комунікаційні, політичні та безпекові

детермінанти, які склалися для нашої держави на поточний історичний момент.

На їх якнайповніше врахування орієнтують нас провідні інтелектуали сучасності – Френсіс Фукуяма [6] і Богдан Гаврилишин [1]. Вони пропонують давати відповіді на ті питання, які ставить нам дійсність, і вибирати з тих альтернатив, які є справжніми, а не уявними.

Якщо ми стверджуватимемо, що цивілізаційний вибір полягає в тому, з ким нам вигідніше торгувати, – з країнами Євросоюзу чи з країнами СНД – то рішення наше не може бути вірним. Тому, що торгувати треба з усіма і з кожним на якомога вигідніших умовах. Тож насправді тут ніякого вибору нема, його штучно для нас створили, загнавши у смислову пастку.

Так само неможливо зробити правильний вибір, якщо ми поставимо питання: з ким треба дружити або з ким вступати в партнерські стосунки. Тому, що й тут насправді немає колізії або/або, чи вона є принципово лише з погляду свідомості, зацикленої на протиставленні «своїх» і «чужих». Росія ставить питання таким чином, що «дружити» з Заходом означає «зрадити» якогось суб'єкта глобальної політики, з яким вона в даний момент себе асоціює. Це може бути слов'янство, а може бути православ'я. Може бути «руській мір», а може бути Євразійський Союз. Намагатися вгадати, під яким «наперстком» знаходиться істинний предмет відданості, є марним – вас все одно обдурять.

І тут ми доходимо розуміння того, що ж насправді ми вибираємо в даний історичний момент. Ми сьогодні вибираємо правила гри, за якими будемо жити, працювати, захищатися і виборювати свої інтереси в найближчій історичній перспективі. За цим критерієм вибір між Заходом і Росією є справді принциповим. Тому, що правила, за якими будуються відносини в одному і в іншому випадку, є не просто відмінними, але й взаємовиключними.

Прямо протилежними є, скажімо, самі механізми інтеграції та її принципи. Приєднання до Росії неминуче означає прийняття певних правил співжиття, серед яких найголовніші – дотримуйся ієрархії, будь вірним господарю, не вимагай справедливості, не май стосунків із зовнішнім світом, у реалізації своїх інтересів покладайся виключно на добру волю господаря. Ти можеш просити чуже, але не повинен вимагати належного тобі по праву. Ти можеш пожалитися правителю, але не маєш права апелювати до громадської думки. Особлива стаття – жорстке переслідування «стукачів» – людей, які шукають засобів відновлення справедливості поза дією принципу кругової поруки.

Ці правила діють як на побутовому рівні, так і в стосунках всередині правлячих еліт та навіть у міждержавних відносинах. Насправді, вони добре відомі людству і ніякої «цивілізаційної» специфіки у них немає. Це – правила зони, правила кримінального світу. Специфіка ж полягає в тому, що зазвичай суспільство намагається локалізувати дію цих правил, перешкоджає їх поширенню на публічні сфери і прагне забезпечити своїх громадян від зіткнення зі світом «понятій». Це відбувається в тому разі, коли основні владні інституції і громадська думка перебувають під контролем людей, що є носіями інших правил та іншої культури.

Якраз така ситуація склалася в сучасній Європі. Саме поняття Європи сьогодні пов'язане з процесом утвердження на цілому континенті правил, що є цілковитою протилежністю «понятіям». Згідно з цими правилами, ти не можеш претендувати на владу над чужою волею і чужою думкою, ти повинен поважати гідність іншої людини й відмінну від

твої ідентичність. Влади не треба боятися, але за діяльність обраних тобою політиків мусиш нести персональну відповідальність. Відстоювання власних інтересів ти повинен здійснювати максимально відкрито і прозоро, чітко дотримуючись встановлених правил. Вищим суддею є громада, а приховування правди від суспільства і вповноважених ним органів урядування вважається злочином.

Компромісу між цими двома системами цінностей та етичними програмами бути не може. У місті керує або шериф, або банда. Носій правил-понять почувається в компанії пристойних людей ніяково і дискомфортно. Герой Булгакова Шаріков вважав професора, у домі якого він жив, справжнім тираном і щиро прагнув отримати свободу від ненависних йому правил та умовностей. Так само нестерпним є існування людини цивілізованої в середовищі шарікових. Необхідність засвоювати їхню мораль і дотримуватися їхніх правил є найстрашнішим аспектом такого поневолення, оскільки пов'язана з втратою головної вартості порядної людини – гідності.

Європа не одразу прийшла до панування тих норм і цінностей, які сьогодні складають основу її ідентичності. Намагання окреслити простір демократії, свободи, верховенства права і сприяти його поширенню політичними засобами є феноменом післявоєнної європейської самосвідомості. Розширення ЄС є практичною реалізацією цієї настанови, дещо відмінної від первісного варіанту Євросоюзу, заснованого з метою отримання спільних вигод і економічних переваг.

Специфіка нинішнього моменту полягає в тому, що Україна опинилася в центрі стратегічних інтересів одночасно і Росії, і Європи. Росія вступила у фазу чергового «збирання земель» і оголосила мобілізацію всіх носіїв правил-понять з метою реалізації нового імперського проекту. Європа зацікавлена у розширенні простору, на якому діють правила-закони, але

не готова брати на «перевиховання» тих, у чиїх моральних якостях вона не впевнена. Росія обіцяє різноманітні блага і погрожує всіма можливими санкціями, домагаючись нашого входження в «руссійський мір». Європа висуває умови і застереження, вимагає підтвердження вірності певним принципам і цінностям, перш ніж дати згоду на входження України в європейський простір.

Але не ці зовнішні чинники мають бути для нас визначальними. Для того, щоб відповісти на питання «куди йдеш?», треба спершу дати відповідь на інше – «хто ти?». Мусимо визначитися, за якими правилами нам жити вільно і природно, а які несуть для нас неволю і національну загибель. Що нам ближче – «Руська правда» Ярослава Мудрого і Конституція Пилипа Орлика, чи опричнина Івана Грозного і більшовицька ВЧК?

Втім, відповідь шукати слід не в історії, а в душах сучасників. І давати її треба не словом, а ділом. Себто, по-європейськи.

1. Богдан Гаврилишин: Людство й Україна потребують іншої життєвої філософії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2012/07/18/6969085/>. 2. Данилевський Н. Я. Россия и Европа. – М., 1991. – 574 с. 3. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич: Відродження, 1991. – 342 с. 4. Липа Ю. Призначення України. – Львів: Просвіта, 1992. – 270 с. 5. Маркс К. Разоблачения дипломатической истории XVIII века // Вопросы истории. – 1989. – № 1–4. 6. Френсіс Фукуяма: Помаранчева революція була попередженням для всього світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/person/2012/07/24/107466/>. 7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. – 1994. – № 1. – С. 33–48. 8. Хвильовий М. Україна чи Малоросія?: Памфлети. – К., 1993. 9. Шпенглер О. Закат Европы. – Т. 1. Гештальт и действительность. – М.: Мысль, 1993. – 668 с.

УДК 35.075.74(477)

Світлана Савойська

Механізми взаємодії між центральними та місцевими органами влади у сфері мовної політики

У статті розглядаються конструктивні і деструктивні механізми взаємодії між центральними органами влади сусідніх держав та місцевою владою на території Української держави у сфері мовної політики на різних етапах її історико-політичного розвитку.

Ключові слова: центральні органи влади, місцева влада, мовна політика, етапи історико-політичного розвитку.

The paper discusses constructive and destructive mechanisms of interaction between the central authorities of neighboring countries and local authorities in the state in Ukrainian language policy at various stages of its historical and political development.

Keywords: central government, local government, language policy, stages historical and political development.

Мовна політика, яка проводилася центральною владою сусідніх держав на захоплених українських землях у різні періоди, була конструктивною і деструктивною. Колоніальні влади Польщі, Росії, Угорщини та Румунії нав'язували українському народу власну мовну політику: вони гальмували розвиток українського народу, забороняли культуру, релігію, рідну мову. Метою статті є аналіз конструктивних і деструктивних механізмів взаємодії між центральними органами влади сусідніх держав та місцевою владою на захоплених українських землях у сфері мовної політики, а також втручання у внутрішні справи Української держави іноземних держав.

Автор аналізує праці таких вчених, як В. Гейченко, І. Дзюба, І. Діак, Я. Ісаєвич, С. Караванський, В. Ключевський, Ю. Кузьменко, О. Майборода, Л. Масенко, Ю. Мосенкіс, Л. Нагорна, І. Огієнко, О. Прицак, Р. Смаль-Стоцький, О. Субтельний, О. Шахматов та ін.

З'ясовано, що центральна влада Великого Литовського князівства на захоплених українських землях проводила конструктивну мовну політику, яка відповідала принципу: старого не руйнуємо, а нового не вводимо. Якщо зважити, що Велике Литовське князівство називали Литовсько-Руською державою, а будь-яка мова є гарантом національного і державного самозбереження, то мовну політику на цьому етапі можна визначити як комплекс конкретних заходів, які спрямовувалися на захист української культури та її інтересів. Оскільки культура України вважалася більш розвиненою, то південноруська мова, що розвивалася на основі церковнослов'янської і народнорозмовної мов, у Великому Литовському князівстві виконувала функції ділової офіційної мови. На цьому етапі, який можна назвати періодом становлення південноруської літературної мови, вона виконувала комунікативну та об'єднавчу функцію [10, с. 7–10].